

Svensk ekonomi behöver bättre väderleksrapporter

Kolumnen: Om svajiga konjunkturmätare

VI UPPLEVER ALLA ATT DET EKONOMISKA LIVET svänger mellan goda och dåliga tider, mellan hög- och lågkonjunktur. Men vi har som regel en dimmig uppfattning om det exakta läget för svensk ekonomi just nu. Ett skäl till vår okunnighet är att det saknas en aktuell kartläggning av konjunkturcykeln - vad ekonomerna kallar en konjunkturdatering - för Sverige. Vem som helst kan med lätthet få information om dagens väderläge i vårt land, men inte om dagens konjunkturläge i vår ekonomi.

Flera skäl talar för en löpande och systematisk mätning av det svenska konjunkturläget baserad på god teoretisk grund.

Ett är att regeringen har infört ett överskottsmål för den offentliga sektorns finanser på "2 procent av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel". Målet gäller från och med år 2000. Då måste rimligtvis regeringen, liksom oppositionen och väljarna, kunna veta dels hur lång konjunkturcykeln är, dels var svensk ekonomi befinner sig på denna kurva. Annars går det inte att bedöma om finanspolitiken styr mot det angivna målet. Eftersom det inte existerar någon erkänd positionsbestämning av det ekonomiska läget, så svävar vi i okunnighet på den här punkten.

Ett annat skäl framgår av den livliga debatten om Riksbankens politik. Här finns två läger. Det ena kräver räntesänkning. Det andra säger att räntan ligger rätt. Bägge hänvisar regelbundet till konjunkturläget. På den punkten råder dock förvirring eftersom det inte finns en accepterad mätning av den ekonomiska temperaturen. En sådan skulle ge viktig information för analysen av penningpolitiken.

INTE NOG MED DET: den allmänna politiska och ekonomiska diskussion skulle gynnas av en solid konjunkturmätare. Ofta använder politiker, ekonomer och journalister det aktuella konjunkturläget som argument för sina förslag om den ekonomiska politiken. Förvisso bombarderas vi i medierna av konjunkturrapporter från banker och börshus. Gemensamt för denna verksamhet är att här saknas den kunskapsbas som en modern konjunkturdatering kan ge.

En kontinuerlig rapportering av det ekonomiska läget byggd på modern forskning är således en fråga av intresse för oss alla, inte enbart för en snäv krets av ekonomiska experter.

Vem bör då ansvara för en sådan? Konjunkturinstitutet vore en naturlig kandidat. Dess uppgift är ju att analysera och förutsäga den ekonomiska utvecklingen.

MEN OM UPPDRAGET GES till dagens konjunkturinstitut uppstår ett allvarligt dilemma. I vår hårt politiserade miljö löper nämligen varje mätning av konjunkturen risken att bli politiskt kontroversiell. Det statliga Konjunkturinstitutet, som ligger under finansdepartementets fögderi, kan lätt hamna på kollisionkurs med finansdepartementet om det skulle börja publicera en lägesrapport av mer officiell natur. Finansministern vill helst se detta som sin uppgift, i synnerhet när allmänna val står för dörren.

Vad händer om regeringen anser att det går bra för svensk ekonomi - vilket det definitionsmässigt gör under valår enligt regeringen - samtidigt som Konjunkturinstitutet öppet och löpande deklarerar att Sverige raskt är på väg mot dåliga tider? Vid en sådan konflikt är utgången given: finansdepartementet har sista ordet.

EN LÖSNING PÅ TROVÄRDIGHETSPROBLEMET vore att Konjunkturinstitutet gavs en mer självständig ställning, liknande den som Riksbanken har i dag. Ett sådant steg skulle troligen även leda till att finansdepartementets analysapparat förstärktes, något som i sig vore värdefullt.

En annan lösning finns att söka utomlands. I USA svarar en oberoende forskningsstiftelse sedan lång tid tillbaka för en datering av den amerikanska konjunkturen. Denna har vunnit allmänt erkännande. Ingen skulle komma på tanken att den federala regeringen borde ta över sysslan. I Europa har ett annat forskningsinstitut etablerat en mätare för konjunkturen inom euroområdet sedan några år tillbaka. Den är alltid rykande färsk: den uppdateras nämligen varje månad.

I Sverige har vi inga liknande självständiga, från staten oberoende, mätningar. Kanske kan de utländska förebilderna inspirera till efterföljd? Det svenska forskarsamfundet är i dag tillräckligt stort för ett nätverk enligt amerikansk och europeisk förebild. Ett sådant nätverk skulle kunna konstruera och underhålla en mätare - och därmed bidra till bättre kvalitet i vår ekonomiska och politiska debatt.

Utmaningen kräver en energisk forskningsfinansiär intresserad av ett lågbudgetprojekt med hög förväntad avkastning. Här finns en lovande nisch för någon forskningsorganisation eller fristående forskningsstiftelse.

VI BEHÖVER EN SYSTEMATISK RAPPORTERING rörande det svenska konjunkturläget, bättre än vad som finns i dag. Uppgiften är för viktig för att överlämnas enbart åt dagens konjunkturinstitut. Ett mer självständigt institut skulle förvisso ha goda förutsättningar. Än bättre vore förstärkt konkurrens mellan olika myndigheter och forskningsnätverk. Konkurrens skulle gynna alla inblandade, inte minst Konjunkturinstitutet som sedan sin tillkomst 1937 ännu inte lyckats etablera en allmänt erkänd mätning av konjunkturen.